

Érdemes-e könyvek címén hosszasan merengeni – erről megoszlanak a vélemények. Verseskötet esetén leggyakrabban a könyv egy kiemelkedő vagy épp programadó szövegét választják címül. Szijj Ferenc legújabb kötete nem egy tematika

62 G. Szabó Sarolta

NÉVADÓ KÖLTÉSZET

Szijj Ferenc: *Igazi nevek*

névét és helyét keresik. Égen és földön, fényben és sötétségben: „Könnyű ég nehezedik a földre, egyszerű föld szorítja / felfelé az eget. Hol az ember?” (*Távolképek*) Szijj korábbi verseiben is fel-feltűnik a névadásra, a lehető legpontosabb elnevezések keresésére tett kísérletek sora (*Fényleírás / Napfény*), és így van ez az új kötetben is (*Hármaskép, Növénymásolatok, Szünetminta, Ritka pillanat, Rajztöredék Szij Kamillának, Kötetlen fény, Harminchárom kísérlet, Waldsee*).

A kötetet szervező tematikát nehéz megtalálni, a könyv egységességét nem annyira a boncolt témák, hangulatok, hanem a senkiével össze nem téveszthető költői hang adja. „Kiben lehetne megbízni halálosan, / de csak átmenetileg, és hogyan lehetne / egyszer kibékülni a világgal, / ha egy kicsivel többet akarna, / mint amennyit valahol valakik kijelöltek neki.” (*Hármaskép*) A Szijj Ferenc-könyvekről szóló kritikák, elemzések, a szerzővel készült interjúk rendre szóba hozzák Szijj hallgatagköltő-szerepét, aki azonban írásművészetében kitartóan keresi a dolgok kijelöléséhez szükséges, a lehető legpontosabb szavakat, kifejezéseket. Az *Igazi nevek* beszélője nem fecseg, a könyv a világ jelenségeit részleteiben megfigyelni tudó és a jelenségekre maximálisan érzékeny, azokat átérző és sokszor elszenvadó alakot sejtet. A költői hang és a költő személyes jellemvonásai közti összefüggések keresése azonban aligha járul hozzá a kötet értő-érző olvasásához. „Most már legfőképpen a beszédet kell elfelejteni, / mert az olyan, mintha kifordítanám nekik / a fejem, és látnának mindent” (*Kettős buborék*). „Egyre furcsább lesz a világ. Egyre / többször és egyre több helyen történik / valami sosem volt vagy eddig / elképzelhetetlen” (*Nyolc kormozott üveg*) – nyugodt „narrátor” jelenik meg a versekben. E nyugodtság inkább táplálkozik a borúból, mint a derűből, a resignált hang sem áll távol a szövegektől: „A jövőről nekem már nem kell / gondolkodnom, mert tudom, / hogy ugyanaz lesz, mint a múlt, / mostantól addig, hogy megszülettem, / és a végén egyszerre sok lesz a hó.” (*Hármaskép*) Ahogy Szijj korábbi kötetei sem beszélnek mellé, az *Igazi nevek* versei is egy középpont felé tartanak, szorosan a vers alapmotívumához tart minden

köré szerveződik, a cím azonban szorosan kötődik a szerzői hanghoz. Az *Igazi nevek* versei hol konkrét személyekhez kapcsolódnak (képzőművészeti alkotások révén), hol neveket (a beszélőét vagy másét), megnevezéseket, a dolgok

verselem (szavak, versforma, tagolás). A költői hang rímhez, ritmushoz való viszonyáról a *Három szonett Tandorinak* című vers mondja a legtöbbet: „a versforma, a ritmus és a rím / nincs a legfőbb prioritásaim / között. És akkor ezzel megvagyok.” A vers ironikus: szonettformában íródott.

Sziji versei, bár többnyire több oldalas, olykor fejezetekre tagolt művek, nincsenek túlbeszélve. A versek témái sokszor látszólag jól körülhatárolhatóak – fotó (*Távolképek*), festmény (*Kötetlen fény*), kiállítás (*Harminchárom kísérlet*), családi emlék (*Szalagok*), közös, történelmi emlék (*Egy Radnóti-sor cáfolata, A képek vigasztalása*) révén –, azonban számtalan jelentésréteget halmoznak fel. A más műalkotásokhoz, szövegekhez kapcsoltsága fontos vonása a könyvnek, számos író és művész neve szerepel versek alcímében (Eperjesi Ágnes, Szűcs Attila, Veszelszky Béla, Szij Kamilla, Michael Donhauser, Marno János stb.), melyek új jelentésrétegeit bontják fel a szövegeknek. Ugyanakkor érdemes esélyt adni a versek képek nélküli befogadásának is – ahogy a szerző írja a kötet végén: „nem akartam képes könyvet csinálni.” A *Jegyzetekben* a megidézett, inspirációs forrásként szolgáló festmények, fotók fellelési helyének gyűjteménye azonban további lehetőségeit nyújtja az olvasói értelmezésnek.

„Míntha valaki / mindenhol búcsút intene, talán szólna egy szót / a következő időkről, elég lenne a másnap, / de nem tud, mert úgyse terjed a hang, / se kívül, se belül, ő maga se hallaná. / Hogyan lehetne egy készen kapott világban / új bizonyosságot kitalálni?”

(*A képek vigasztalása*) Sziji nem használ felesleges szavakat. A versek vállalják az akár töredezett, hiányos megfogalmazást is, de ezek a szövegek sem lesznek terjengősek, nem keresik túl hosszan a megfelelő kifejezést: „Ahonnan visszafelé, és éppen ezt nem / tudjuk, hogyan, vagy fordítva tovább, kezdetben csak / érthető, vagy majdnem. Egészen addig, hogy mindent / egybefogva, lábát megvetve áll.” (*Nővénymásolatok*) A versnyelv, ha néha töredezett is, egységet sugall: a beszélő tisztában van vele, hogy pontosan megnevezni és lejegyezni valamit lehetetlen. Ennek megfelelően nem háborog, de figyel, lejegyez, szavakat, nevet keres a történeteknek, érzéseknek: „Én már pontos nevekre és tankönyvi / formákra nem vagyok kíváncsi, / úgyis tudom, hogy ebben az ingyen / valóságban több a zavaros dolog, / mint a harmonikus” (*Nyolc kormozott üveg*).

A kötet, bár nem fecseg, mégis túl sok mondandóra vállalkozik. Közel száznegyven oldalával hosszú verseskönyvnek számít, a napjainkban gyakori olvasói szokásokat tekintve – miszerint rövidebb kötetet szívesebben tesz zsebre az ember – nem a legszerencsésebb. A könyv végeztével ugyanakkor világossá válik, hogy nem szorosan összetartozó, egy téma köré csoportosuló

versekről van szó, így egyéni olvasási módok, csoportosítási lehetőségek kerülhetnek előtérbe – a kötet ciklusai (*Hármaskép, Kovalkád, Kötetlen fény*) is segíthetnek ebben.

64 A *Kovalkád* és a *Hajlatzug* című versek kvázi-fordítások: a *Kovalkád* egy korábbi Szijj-vers (*Utazás. Agyag és kátrány*, Magvető, 2014) átírata: német fordítók a szöveg írásképe alapján próbálták megfejteni a szavak jelentését. A *Kovalkád* a magyarul nem beszélő fordítók próbálkozásait gyúrja verssé, a vers „Egy nem létező fordítás fordítása”. A *Hajlatzug* „Egy fordítás fordítása” (és szintén az *Utazás* kvázi-fordítása): egy német nyelvű, a magyart nem ismerő szerző szabad fordításának eredménye – magyar nyelvre, szintén szabad fordításban, Szijj ültette át. A vers a maga látszólagos kuszaságában gyönyörű szavakat, szókapcsolatokat rejt: *tréfasátán, hegymenetszél, „galaxisunk fonnyadó szívében / egy roppant nehéz nyúl nyuszog.”* Az *Igazi nevek* hosszasan keres igazi vagy legalább annak tűnő szavakat. A *Hajlatzugban* a folyamatos névalkotás és szókeresés üres, világos térbe érkezik – az egész könyv mintha itt mozogna. A vers a kötet talán legmegkapóbb mondatával zárul: „Búcsútlan / falu, puszta házak puszta házak tövében, felettük / rikító óriásplakát a korai boldogság ígéretével, / de tényleg bármi; a fény legszebb otthona / az üres utcasarok.” (*Magvető, Bp., 2019*)

